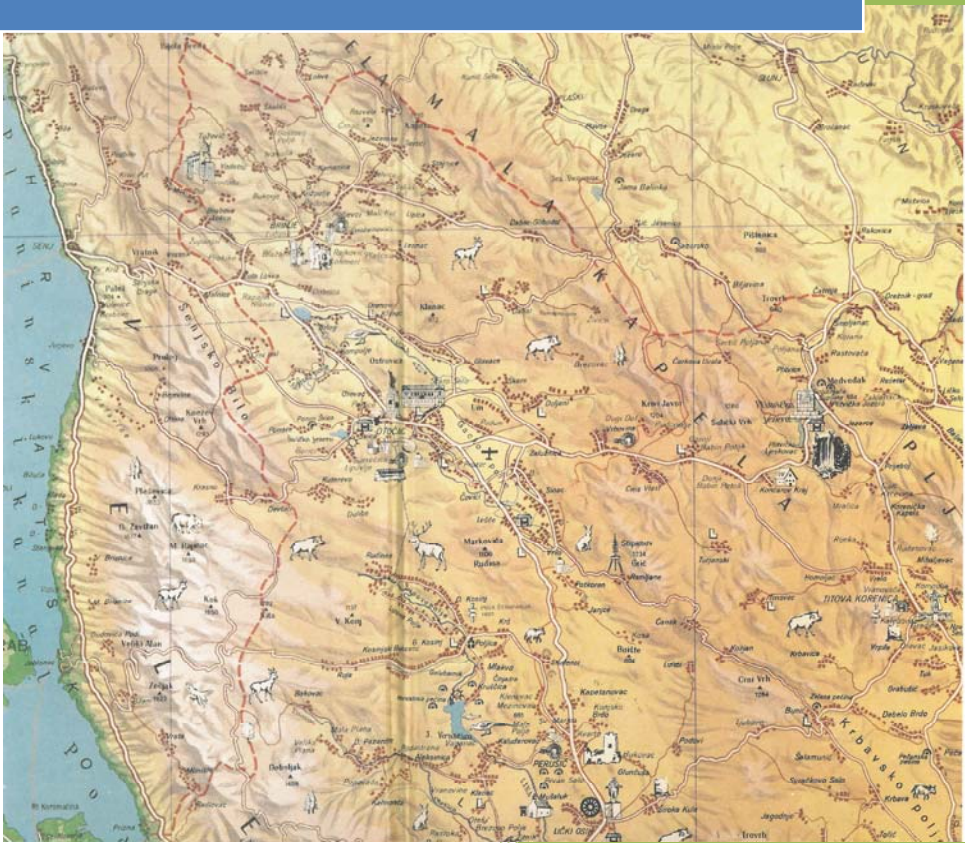

ISTINI U POHODE

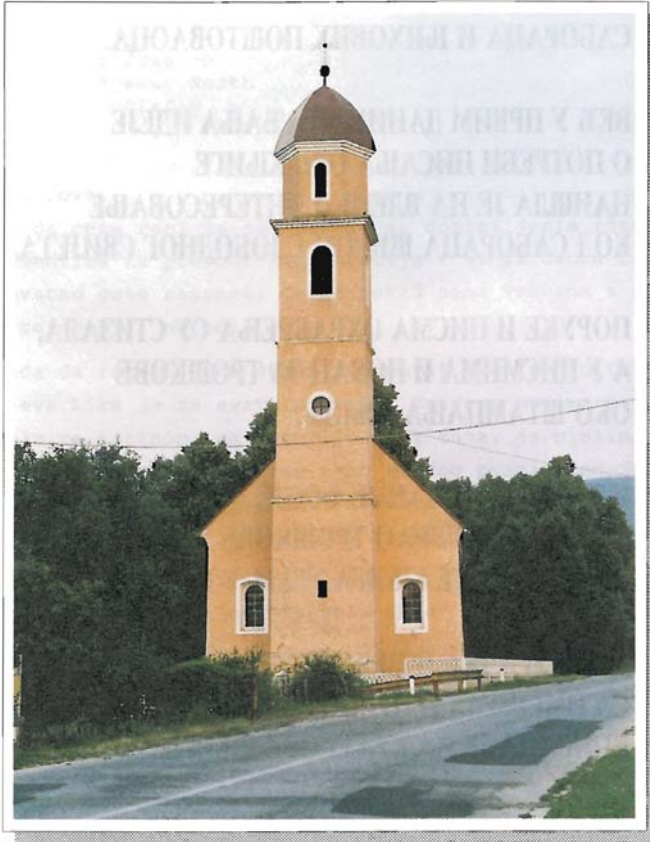

Ideja da se ovaj materijal pojavi u jednoj skromnoj knjižici potekla je od gospodina Rajka Crnogorca. Istome dugujem veliko – Hvala.

Takođe, veliku zahvalnost za neumorni rad na pripremi cjelokupnog materijala kao i za lektorski rad dugujem mladom i inteligentnom gospodinu Željku Sulaveru.

Neizmjerno se zahvaljujem gospodinu Radomiru Aleksiću na pomoći pri štampanju i distribuciji ove knjige.

Autor

*Храм Светих апостола Петра и Павла у Залужници.
Саграђен 1770. године. У темеље су узидани костури шесторице
Срба погинулих у борби са Турцима, 1663. године.*

NAŠOJ CRKVI

Tamo u daljini preko okeana
na kraj Gackog Polja i Kapele Male
stoji naša crkva pesmom opevana
ponos pravoslavlja k'o crkve ostale.

Odavno tu stojiš na svetom braniku
sa trpezom časnom u tvome oltaru,
ponos Zalužnice, ponos si za Liku
hrame Svetog Petra, srpski Gibraltaru.

Bila si nam izvor čistog pravoslavlja
i nauke svete našeg boga Hrista,
Panteone dični, luko Svetosavlja
naša dična crkvo lepa i prečista.

Dok su kobni udes i ratna vremena
rušili nam crkve i svetinje naše,
branismo se časno, osta nespaljena,
premda nas mučiše, tukoše i klaše.

Dva stoleća puna, davno je to bilo
kad su tvoja deca tvoji neimari
zapalili prvu sveću i kandilo,
tada hrame novi, danas hrame stari.

Ta trošna kupola, vizantijskog stila
i sad trošni pokrov tvojega zvonika,
traže i nariču, kao gorska vila,
tako gromoglasno da ih čuje Lika.

I mi preko mora daleki sinovi
čujemo glas tvoga asonantnog zvona,
da se opet tvoji obnove krovovi
i Hristova škola sa svetog amvona.

SELO ZALUŽNICA U RATU 1941-1945

Na glavnoj komunikaciji koja spaja Senj, Otočac, Vrhovine i Plitvička Jezera, baš tu na toj vjetrometini i na predstraži srpstva i pravoslavlja, nalazi se stoprocentnosrpsko selo Zalužnica. Samo selo se nalazi istočno-sjeveroistočno od Otočkog polja. Sa zapada i sjeverozapada graniči sa čisto srpskim selima Podumom i Doljanima a sa južne strane dotiče hrvatsko selo Sinac koje su Hrvati i pokršteni Srbi naselili poslije naseljavanja Zalužnice. Ove zemlje su bile nenasele prije toga, a ako je tu i bilo Hrvata ranije oni su već uspjeli umaći pred Turcima i otići u zagrljaj svojim vjekovnom gospodarima Austriji i Mađarima. Sa sjevera, sjeveroistoka i istoka Zalužnicu zatvaraju pošumljene padine Kose, Borika i Komarnice, koje čine južne padine Male Kapele.

Pred sam rat selo je brojalo dvije stotine i deset kuća – numeri, sa svojom crkvom i novosagrađenom školom. Napominjem da je u Zalužnici još početkom XVII vijeka podignuta škola koja je služila kao prosvjetni centar Srbima Gacke Doline. Ta će škola 1746 godine postati i bogoslovija za dvije eparhije, Gornjo-Karlovačku i Kostajničko-Zrinopoljsku. Selo je imalo tri mala dućana i tri male kafane. Stanovništvo se ponajviše bavilo zemljoradnjom i stočarstvom. Dinar se najviše zarađivao u drvnoj industriji i na željezničkoj pruzi, koja se nalazi tri kilometra udaljena istočno od sela. Tu, na toj vjetrometini živio je srpski gorštak, koji će 1941. godine biti bačen na klaonicu od komšija i sunarodnika, "braće" Hrvata.

Uzgred hoću da se osvrnem sa nekoliko riječi na raniju istorijsku prošlost tako da bi generacije sutrašnjice mogle bolje razumjeti našu situaciju i naš tadašnji vremenski interval.

Istorija govori da su Vatikan i rimska kurija stalno kroz vijekove nastojali proširiti svoj uticaj i svoju vjeru među druge narode i druge vjere. Naši novonaseljeni predjeli nisu izbjegli bjerskom šikaniranju i nasilnom unijaćenju. Rim i njegov najbliži saradnik na ovome gnusnom poslu, katolička Austrija, činili su sve da stanu na kraj srpstvu i pravoslavlju. Unijaćenje i prozelitizam dostigli su svoju kulminaciju baš za vrijeme vladavine Marije Terezije. Glavnu ulogu u ovome poslu u Gackoj Dolini odigravao je katolički fratar Mesić. To je bio Mile Budak onoga vremena. Zato nije slučajno da su Hrvati 1941. godine samo

produžili stari put likvidacije Srba iako na ovome prostoru živimo preko četiri i po stoljeća.

Srbi doseljenici sela Zalužnice i srpski vojnici "Vojne Krajine" zauzeli su u historiji svoje mjesto. Zabilježen je rat sa Turcima 1663 godine iznad sela Zalužnice gdje su Turci do nogu potučeni. Narodno predanje kaže da je baba Janja pokazala pogrešno ali namjerno put Turcima prema Jurjevoj Stijeni tako da se pola turske konjice u gustoj magli survale u provaliju. Jurjeva Stijena se nalazi između Kose i Komarnice, odmah iznad kuća Delića, Dorontića i Ivančevića. Kasnije u čast te bitke podignuta je crkva Sv. Petra i Pavla u Zalužnici 1770 godine. U njene temelje prenijete su kosti boraca poginulih u toj bitci. Ovako nešto mogao je da učini onaj narod sa dubokim korjenom koji je poznavao i napajao se svojom slavnom historijom i koji je u srcu nosio ideale Kosova i etiku vjere pavoslavne svetosavske.

I tako 1941. godine Hrvati dobiše od Hitlera i Musolinija na poklon nekakvu "Nezavisnu Državu Hrvatsku". Čudni i nakazni vojnici sa strašnim rogatim slovom "U" počеше obilaziti naša sela. Radi toga rogatog slova zvali su se "ustaše". To se smatrala "avangarda" hrvatskog naroda. Počеше prijetiti, tući, odvoditi i napokon ubijati. Uhvatiše i odvedoše Milana (Jove) Brakusa, srpskog nadzornika škola, kojega se dobro sjeća Gacka Dolina, a osobito Podum i Škare gdje je bio voljen i neizmerno poštovan. Njegova supruga Mara, takođe učiteljica, pokušala je jedna intervenisati kod tobožnjih prijatelja Hrvata u Otočcu, kod Blaža Biondića, apotekara Kregara, Ivica Žubrinića, Jose Markovića i drugih, ali je sve bilo uzalud. Milan je završio svoj životni put u bezdanoj jami iznad željezničke stanice kod Lješća.

Kada je mrtvo tijelo Steve Miljuša iz Vrhovina unakaženo i izmrcvareno nađeno u grabi između Zalužnice i Vrhovina tada smo saznali što nam se kuva. Baš na dan Sv. Ćirila i Metodija, 24 maja, ustaše odvede trgovca Stojana Uzelca i sina mu Voju koji je bi član sokola. Koncem maja nestaje Jove Borovca – Tabaka, tadašnjeg predsjednika opštine u Vrhovinama. Istih dana nestaje Živka Popovića – Maksimova, Ljubiše Hinića – Tadina, Mile Hinića – Cvrlina, Mile Popovića – Vaktara.

Sada smo se počeli odmicati od ceste i pridržavati šume. Ljudi su se počeli dogovarati i vijećati što, kuda i kako glava da se spasi. Goli život je bio u pitanju. Sada već glasovi stižu sa svih strana o užasu i

zvjerstvima ustaša. Ovakvo stanje i psihoza bila je u svim susjednim selima. Vijesti stižu ali ne dobre. Zlo se čuje na sve strane.

Sada je trebalo uraditi nešto nemoguće, ustati u odbranu golih života. Sa Turcima je bilo lakše. Oni su nas gonili od Kosova do današnjih zemalja. Znalo se da su nam neprijatelji. Ovoga novog neprijatelja, ustaše, odgajali smo u našim kućama. Trebalo nam je, dakle, mnogo godina da saznamo ko su nam neprijatelji. Trebalo je da saznamo od stranih historičara da je katolička crkva bila najveći odgajivač ustaških krvnika koji pristupiše eksterminaciji Srba, sve u ime Hristovo, kako to reče Slobodan Živojinović u svojoj knjizi "Varvarstvo u ime Hristovo".

Odluka pada na ustanak, ali kako i sa čime. Mi se Srbi nijesmo spremali za bilo kakav ustanak kao što su to radili naši (ne)prijatelji godinama ali na žalost srpski narod to nije znao. Ovoga puta nož je pod grlom i druge nema. Poginućemo ali ne možemo dozvoliti da nas kolju kao marvu. Tako se u Zalužnici diže četnički ustanak već krajem maja 1941. godine. Prvi pokretači i prvi ustanici, koji su se uvrstili direktno ili indirektno u sam pokret, smatram uljudnim da njihova imena ovdje upišem.

Bili su to:

Borovac (Đure) Stevo, Hinić (Ilije) Mladen, Popović (Vaje) Miloš, Hinić (Jove) Milan, Hinić (Jove) Đuro, Popović (Petra) Đuro, Popović (Branka) Đuro, Brakus (Vaje) Mile, Brakus (Rada) Branko, Brakus (Rada) Stevo, Brakus (Steve) Mile, Brakus (Milovana) Nikola, Brakus (Milovana) Dušan, Brakus (Milovana) Gojko, Brakus (Steve) Mićo, Brakus (Miće) Miloš, Brakus (Mile) Dušan, Brakus (Petra) Slavko, Brakus (Petra) Dragan, Brakus (Steve) Dušan, Brakus (Dane) Vojin, Brakus (Mile) Vajo, Brakus (Vaje) Jovo, Brakus (Marka) Mane, Brakus (Mane) Miloš, Brakus (Jove) Branko, Brakus (Branka) Jovo, Brakus (Petra) Vlade, Brakus (Vajkana) Milan, Brakus (Mile) Veljko, Brakus (Koste) Mile, Brakus (Janka) Branko, Brakus (Janka) Dušan, Uzelac (Dane) Branko, Uzelac (Dane) Dušan, Srbijanović (Vaje) Branko, Borovac (Steve) Nikola, Borovac (Mile) Đuro, Borovac (Marka) Todor, Borovac (Petra) Mloš, Borovac (Jovana) Dušan, Borovac (Mile) Đorđe, Borovac (Đure) Dane, Lončar (Đure) Mane, Ivančević (Đure) Mane, Ivančević (Stojana) Mile, Ivančević (Dmitra) Milovan, Ivančević (Miće) Nikola, Ivančević (Đure) Dušan, Ivančević (Đure) Mićo, Ivančević (Sime)

Đuro, Ivančević (Sime) Stevo, Ivančević (Janka) Branko, Ivančević (Janka) Jovan, Ivančević (Đurana) Dušan, Ivančević (Marka) Mane, Mirković (Vaje) Milan, Mirković (Vaje) Nikola, Popović (Mile) Nikola, Popović (Ise) Milan, Ivančević (Atanasije) Bude, Popović (Milovana) Božidar, Popović (Milovana) Uroš, Popović (Milana) Radivoj, Popović (Rade) Milan, Popović (Laze) Mičo, Popović (Svetozara) Dušan, Popović (Koste) Čedo, Uzelac (Mile) Simo, Uzelac (Mile) Đuro, Uzelac (Mane) Nikola, Uzelac (Dane) Vujo, Hinić (Steve) Božo, Hinić (Steve) Đuro, Hinić (Vuje) Milutin, Hinić (Mile) Dušan, Hinić (Dušana) Branko, Hinić (Miće) Bude, Hinić (Dane) Miloš, Hinić (Jovana) Simo, Hinić (Branka) Mičo, Hinić (Branka) Vajo, Hinić (Petra) Milutin, Hinić (Gece) Nikola, Hinić (Steve) Mičo, Hinić (Steve) Geco, Novaković (Stojana) Mile, Grbić (Đure) Rajko, Bukovojac (Dane) Mičo, Delić (Dušana) Milan, Delić (Dušana) Božo, Delić (Dušana) Đuro, Krajnović (Milana) Mile, Popović (Laze) Žarko, Popović (Mile) Dušan, Kosić (Steve) Mane, Kosić (Steve) Branko, Srbijanović (Miće) Dušan, Ivančević (Milovana) Rade, Ivančević (Nikole) Budimir, Novaković (Mile) Dušan, Novaković (Mile) Milan, Borovac (Mile) Nikola, Borovac (Mile) Milovan, Delić (Milana) Dušan, Delić (Milana) Mane, Delić (Milana) Mane, Dorontić (Bože) Branko, Dorontić (Branka) Stevo, Brakus (Steve) Dušan, Uzelac (Tode) Milovan, Uzelac (Dane) Simo, Uzelac (Dane) Đuro, Popović (Nikole) Todor, Hinić (Ilije) Jovo, Hinić (Sime) Dmtar, Vukovojac (Stojana) Mičo, Popović (Milana) Mijo, Popović (Mije) Milan, Borovac (Steve) Neđo, Krajnović (Gece) Milan, Krajnović (Gece) Đuro, Kosić (Pere) Slavko, Brakus (Miljana) Miloš, Popović (Gece) Milan, Uzelac (Sime) Mile, Uzelac (Mane) Jovo, Brakus (Laze) Dušan, Mirković (Dane) Mile, Mirković (Miće) Milan, Hinić (Sime) Jovo, Ivančević (Atanasije) Jovo, Uzelac (Mane) Nikola, Borovac (Mile) Dane.

Sledeći borci su se priključili pokretu kasnije i svi su bili ispod osamnaest godina:

Uzelac (Dušana) Bajo, Borovac (Steve) Nemanja, Popović (Rade) Petar, Hinić (Branka) Uroš, Hinić (Steve) Jovo, Hinić (Jovana) Geco, Borovac (Vojina) Dušan, Brakus (Vojina) Milan, Grbić (Đure) Dušan, Hinić (Jelke) Blagoje, Srbijanović (Vaje) Neđeljko, Zubović (Dane) Milenko, Ivančević (Đure) Čedomir, Brakus (Vaje) Branko, Brakus (Rade) Milan, Brakus (Branka) Janko, Borovac (Mile) Mičo, Borovac (Steve) Mileta, Srdić (Dejana) Mane, Ivančević (Nikle) Čedomir,

Popović (Laze) Mićo, Hinić (Milovana) Stevo, Hinić (Mladena) Dušan, Uzelać (Mladena) Dušan, Uzelać (Mile) Dušan, Dorontić (Rade) Neđeljko, Dorontić (Rade) Đorđe, Popović (Branka) Žarko, Hinić (Rade) Đorđe, Brakus (Pere) Nikola, Brakus (Nikole) Branko, Popović (Dane) Neđeljko.

Ove navedene ustanike nije niko mobilisao. Čim se čulo za ustanak mladi momci su se polagano okupljali i tražili oružje. Oružja nije bilo jer se zlo nije očekivalo. Da se za zlo znalo oružja bi bilo i na pretek jer je bilo mogućnosti da se oružje skloni od vojske koja je kapitulirala i oružje ostavljala.

Sa ovo malo oružkžja grupe ustanika odlazile du u akcije, sačekivale ustaše i Italijane i oružje otimali. Ostali, bez oružja, budno su po selu stražarili. Kako se oružje otimalo tako se broj naoružanih povećavao a da ga je bilo dovoljno sav narod sela Zalužnice, muško i žensko, krenulo bi u obračun sa zločincima – ustašama, koji odvođe, kolju i u jame bacaju goloruki i nemiloi sudbini ostavljeni srpski narod.

Selo Škare ovih dana je postalo zborni mjesto četnika. Tu su Đuro Banjanin i Ilija Tatalović koji sa mještanima pomažu u organizovanju. Vojska se okuplja i svakim danom brojno raste. Bilo je interesantno posmatrati poručnika Milu Marijana, narednika Iliju Marijana, Vasu Marijana i druge kako obučavaju mlade regrute za borbu.

Naši Zalužničani sada pstaju i komandno osoblje četnicima kao Mladen Hinić, Miloš Popović, Miloš Brakus, Mićo Hinić, Mane Kosić i drugi. Četnici izvode akcije na neprijatelje i oružje se prikuplja. Broj naoružanih raste i ustaše sada rjeđe ulaze u sela.

Koncem avgusta 1941. godine, u najvećem četničkom poletu i pripremi za organizovanje svih sela Gacke Doline i okoline za opšti zajednički ustanak protiv zločinaca koje odgoji hrvatski narod i katolička crkva u Škare dolazi Jakov Blažević i Đuro Stanković, komunisti iz predratnog doba. U Škarama je već postojala ćelija komunista u kojoj su Dane Naprta, Ljuban Naprta i Marta Aralica sa kćerkom Stojankom. Zahvaljujući ovoj komunističkoj ćeliji tu dolaze i presvučene ustaše, Stipe Ugarković – Palenta, Anton Borić i drugi nesrpskog porijekla. Dolaze ljudi koji su znali o sporazumu ustaša i komunista u cilju uništenja srpskog naroda. Mi to nijesmo znali. Danas, sav svijet zna. Zato ćemo registrovati izvod iz naređenja sekretara Komunističke Partije

Jugoslavije, Hrvata Josipa Broza, kada je pozvao komuniste na ustanak poslije napada Hitlera na Rusiju. Evo šta kaže:

”Na ustanak! Pružite svaku potrebnu pomoć ustašama, Makedoncima, Albancima i ostalim organizacijama ukoliko oni ne mogu doprinijeti što bržoj propasti sadašnjeg poretka.” (Stephen Klishold, izdanj: Edmond Paris, strana 86).

Komunistička ćelija u Škarama stvorena je blagodareći vođstvu ličkih komunista Jakova Blaževića i mladog skojevca Đure Stankovića koji su odgajali mlade kadrove ”Nove vjere” u gospičkoj gimnaziji i učiteljskoj školi. dok su ove dvije prosvjetne institucije odgajale nove skojevce i održavale sastanke u Budačkoj i Centralnj ulici dotle su ”frankovci” pod imenom hrvatske zaštite i križara okupirali park Kolakovac i baš tu, pored učiteljske škole, pod vođstvom katihete Mašića stvarali planove za grubu sutrašnjicu. Dakle, komunisti i katolički fratar, radili su sporazumno. Radili su na istom planu, na rušenju Jugoslavije i uništenju srpskog naroda.

Kad govorimo o mjesnim komunistima, bio bi grijeh ne pomenuti imena nekoliko nevaljaca, koje je rodila naša srpska Zalužnica. Još prije rata progutali su otrov Jakova Blaževića i članova ćelije u Škarama. Bili su to:

Milovan Uzelac (Brico), član okružnog kom. za Liku, poginuo 1944. godine, Vajo Hinić, pilot, komesar bataljona ”Adžija”, poginuo 1942. godine, Mičo Vukovojac, predsjednik odbora, ubijen 1944. godine, Nikola Brakus, podpredsjednik odbora, ubijen 1944. godine, Mara Hinić, član kotarskog AFŽ, udata Ostović, živi u Zagrebu, Naca Hinić, vršila ulogu špijuna, ubijena 1944. godine.

Sada se komunisti polako uvršćuju u naš četnički pokret u Škarama. Istrenirani zločinci polako osvajaju i dušu našeg naivnog srpskog čovjeka. Parolu koju su komunisti istakli (”Narodnooslobodilačka borba”) teško je bilo odbaciti. Polagano, komunisti uzimaju i vodeće uloge a jednu od njih igra Stipe Ugarković – Palenta, koji je jednako bio u Škarama i odlazio u Otočac među ustaše. Ovo svakako u vezi šefa Josipa Broza Tita, za koga se nikad ranije nije ni čulo.

Što sada rade komunisti. Sprovode oprobano taktiku iz Ruske i Španske revolucije, zavadi narod, a u našem slučaju izazivati

okupatora da vrši odmazde nad srpskim stanovništvom. Tome se pristupa i ustaše postaju drugorazredni problem.

Tako, 29-og septembra 1941. godine, sa ciljem "pauperizacije" srpskih sela određuju grupu ustanika da prisile Italijane da pale srpska sela. Na čelu sa presvučenim ustašom Stipom Ugarkovićem – Palentom otišla je grupa ustanika i prekopala cestu kod Cvijanović kuća. Krampovima su cestu iščeprkali ali ne i prekopali. naišla je Italijanska kolona automobila i zastala. Cestu su poravnali i produžili dalje ali je neko ko okupatoru pokušava da ometa saobraćaj trebao da plati. Platilo je srpski narod sela Zalužnice. Vojska "narodnooslobodilačke borbe" je odatle nestala. Italijani su se okrenuli, izašli iz kamiona u selo i zapalili 21 kući domaćina sela Zalužnice.

Komunisti su ovo slavili. Među narodom su ovo prikazali borbom protiv okupatora. Oni su ovo uradili iz sledećih razloga:

- a. Izazvati italijane da pale kuće i stvaraju beskućnike a od beskućnika se stvara vojska za revoluciju.
- b. ovakvim aktom trga se nacionalno jedinstvo srpskog naroda jer neko će ovakav postupak osuditi a neko odobriti ako su bili malodušni da shvate komunističku taktiku. Tako će potrgati srpski narod a one koji ovakav postupak osuđuju proglašiće "narodnim neprijateljima".

Tako je i bilo. Od sada se pristupa obračunima sa srpskim rodoljubima, koji su njihov, komunistički postupak osuđivali.

Obračuni sa komunistima u Gackoj Dolini počće ovih dana i trajati sve do juna 1942. godine, kada će komunisti biti protjerani.

U toku ovoga vremena komunisti iz Škara, gdje su sjedili nesrpski elementi, proglašavaju veći broj srpskih rodoljuba za "izdajnike". Iz Zalužnice odvođe i strijeljaju starješinu sela Arsenija Agbabu, braću Branka i Miću Ivančevića, Ljubomira Popovića i Stevu Hinića.

Ovo bezakonje i komunistički zločini, koji su zamijenili ustaške, traje do konca maja 1942. godine. Tada će četnički ustanici napraviti "puč" u Škarama pod vođstvom Miloša Popovića i Đure Klske – Brđanina. To će biti početak otvorene borbe između četnika i komunističkih partizana u Gackoj Dolini. Tada je iz komunističkog zatvora oslobođeno nekoliko nacionalnih prvaka i među njima istaknuti srpski rodoljub Nikola Orlić iz Glavaca.

Jedan dio pučista uputio se prema Dabru i Ličkoj Jasenici a naši Zalužničani prema Zalužnici i Brakusovoj Čelini. Ovdje ih je dočekalo još dvadesetak četnika koji su ranije napustili jednicu u Škarama. Za tri dana broj četnika sela Zalužnice se popeo na stotinu dvadeset.

Komunisti nijesu mogli da se pomire sa gubitkom Škara kao odskočnom bazom za njihovo djelovanje u Gackoj Dolini. Prikupili su snagu i poslije pet dana pokušavaju da uzmu Škare. Međutim, naši četnici Zalužničani sa četnicima iz Poduma, Doljana, Ličke Jasenice i drugih sela, komuniste su protjerali. Starješine zalužničkih četnika u ovoj operaciji bili su: Mladen Hinić, Simo Uzelac, Slavko Brakus i Miloš Popović. Operacija je potpuno uspjela i veliki broj partizana se predao.

Preko ljeta u Zalužnici se nalazio i Podumski bataljon pod komandom poručnika Mile Marijana i jedan vod iz Doljana pod komandom Stojana Narančića – Lugara. Već u julu 1942. godine u Zalužnici je bilo 230 četnika i tada smo polagali zakletvu pred tadašnjim jerejom Đurom Vukelićem koji je dijelio sve ratne nesreće sa četnicima Gacke Doline.

Ovih dana Italijani uhvatiše našeg komandanta Mladena Hinića i odvedoše ga u ropstvo u Italiju. Za novog komandanta dolazi major Marović a jedno vrijeme je tu fukciju obavljao i kapetan Dušan Džaković. Komandanti četa su tada bili: Simo Uzelac, Slavko Brakus i Mane Kosić. Sa posadnom četom, koja je bila sastavljena od starijih boraca, brojno stanje četnika u Zalužnici iznosilo je oko 260 boraca. Kako smo bili jedna od brojčano jačih jedinica to smo često davali po jedan vod u pomoć četnicima u Babinom Potoku, Rudom Polju i Crnoj Vlasti.

Naređenjem komunističkog štaba Hrvatske, Gacka Dolina se nije smjela prepustiti četnicima i zato će polovinom septembra 1942. godine prikupiti snage i pokušati da četnike u Zalužnici razbiju i protjeraju.

U Gackoj Dolini i okolini stalno se nalazio neki partizanski bataljon zvani "Adžija". Njime je jedno vrijeme komandovao zločinac Stipe Ugarković – Palenta a poslije ga je zamijenio Dmitar Zaklan. Bataljon sa turskim imenom, a vojnici Srbi, kojima su komunisti isprali mozak. Ovaj bataljon je imao zadatak da kontroliše situaciju u Gackoj Dolini da podnosi izveštaje u Zagreb odakle je Komunistička Partija Hrvatske rukovodila operacijama u Lici.

I tako u Gacku Dolinu dolazi Prva hrvatska brigada iz sastava Šeste ličke divizije kao pojačanje bataljonu "Adžija" za likvidiranje četnika. Vrijedno se osvrnuti na ovu hrvatsku brigadu. Vojnici su bili smo Srbi. Prilikom formiranja Šeste ličke divizije i brigada imena su bila srpska po onoj narodnoj "da se Vlasi ne dosjete". Kad je prtina utabana onda su dobili ime "hrvatska brigada i divizija" i tako su Srbi pod tom firmom polagali živote u borbama protiv Srba-četnika i izvodili programe Ante Pavelića i Josipa Broza, austrijskog veljabe.

Srbi bataljona "Adžija" i Srbi "hrvatske brigade" napadoše četnike u Zalužnici sredinom avgusta 1942. godine. Četnici su zaposjedali front u dužini od oko petsto metara. Taj front se protezao od crkve i zapaljenih Uzelačkih kuća, te preko Tabakovih izgorjelih zgrada sve do školskih zidina i zadruga. Pored četnika sela Zalužnice ovdje su se nalazili i četnici Poduma pod komandom poručnika Mile Marijana, kao i jedan broj boraca iz Doljana, pod komandom Stojana Narančića. Raspored jedinica bio je sledeći: zidove izgorjelih Uzelačkih kuća i crkvu zaposjeli su borci Zalužnice i vod Doljančana, a Tabakove zidine, zadrugu i školske zidine branili su četnici Poduma.

Četničko naoružanje sastojalo se od osam puškomitraljeza, od kojih četiri marke "Brno", tri italijanska i jedan grčki puškomitraljez, dva teška mitraljeza francuske marke i dva mala bacača mina. Municije i bombi nije bilo baš na pretek ali je bilo dovoljno za naše raatovanje. Mi smo se držali one narodne "Boj ne bije svijetlo oružje, već boj bije srce u junaka". Neprijatelj je bio nadmoćniji u oružju i odnosu snaga.

Noć samoga napada bijaše tiha i vedra kao dan. Oko dva sata poslije pola noći mjesec se spustio iza horizonta i nastala je tama i pomrčina kako to samo kod nas biva. Napad je pripremljen sa sjevera, od Ivančević mosta i kuća Popovića, na školu koju su branili Podumljani. sa istoka, od Pećine i jugoistoka iza zidina spaljenih Uzelačkih kuća napad je koncentrisan an crkvu. Sa južne strane, kroz Jarugu i iz gajeva, napad je vršen po dužini čitavog fronta. Sa vojno-strategijskog pogleda južna strana fronta je bila najpovoljnija za napad, pošto suvo korito Jaruge bijaše na domaku ručnih bombi i predstavljalo je grudni zaklon od naše puščane i mitraljeske vatre.

Prve bombe i rafali probudili su onako tihu noć dvadeset minuta prije tri sata poslije ponoći. Bijaše to pravi urnebes, ali za borce visokog morala i borbenog elana i poleta, to bijaše samo još jedan ispit. Iz

neprijateljske pozadine čuju se uzvici "Juriš". To komanduje presvučeni ustaša Stipe Ugarković – Palenta. Komanduje Srbima čije živote ne žali. U toku pola sata dva juriša su odbijena. Zavladao je zatišje. Mile Marijan komanduje: "Prekini paljbu". Ovo zatišje sada postaje vrijeme pjesme, vriska i dozvanja. Taj vremenski interval su iskoristili naši neprijatelji i uspjeli izvući svoje mrtve i ranjene.

Poslije pola sata su opet osuli vatru i uspjeli baciti dvije bombe u crkveni cimiter gdje je jedna od njih lakše ranila Branka Srbijanovića koji je rukovao jednim od malih bacača.

Vidjevši da su im pokušaji uzaludni oni se povlače znajući da bi im svanuće donijelo katastrofalne gubitke. Jedna naša desetina sa puškomitraljezom pod komandom Đure Popovića – Švice, koja se nalazila dublje u šumi, u zasjedi, otvorila je vatru sa leđa nanijevši im dosta žrtava i pomelo im i tako neuredno povlačenje dok su nosili sa sobom mrtve i ranjene.

Naročita zasluga u odbrani crkve, između ostalih, pripada vodu Miloša Popovića a naročito njegovim mitraljescima Milošu Brakusu iz Čeline i Milošu Brakusu – Šijanu, koji su sa svojim izvanrednim vojničkim sposobnostima i hrabrošću uspjeli iz zidina Stojana Uzelca pokazati neprijatelju kako se boj bije, premda su im bombe kao kiša padale ispred i okolo bunkera. Takođe su pokazali borbenu hrabrost naši mitraljesci i borci: Ranko Grbić, Đuro Popović - Ljudin, Milan Hinić – Rus, slavko Brakus – Ćirin, Božo Delić, Nikola Mandić – Nino iz Doljana, Stevan Lukičić, Đuro Batinić, Đorđe Diklić – Đusa, Rade Đuričić, Vaso marijan i drugi iz Poduma.

Od žrtava mi smo imali dva poginula i jednog lakše ranjenog. Poginuli su Milutin Hinić i Đuro Vukojevac, a lakše ranjen Branko Srbijanović. Koliko su neprijatelji imali žrtava nije nam poznato ali po pričanju naroda iz Brakusove Čeline, kuda su se neke njihove jedinice povlačile, narod je vidio mrtvih i ranjenih za koje su tražili toplo mlijeko i materijal za zavoje. Jedan od mrtvih bio je Božo Rađenović, komandir čete, za kojim su jako žalili i prijetili osvetom.

Čitajući partizansko-komunističku borbenu istoriju, koja tretira naše krajeve, nema ni jedne riječi o ovoj borbi sa četnicima. Sigurno zato što je ishod okršaja bio vrlo negativan da se o njemu piše.

Danas, kada iz današnje perspektive pogledamo na te dane iz prošlosti i taj bratoubilački boj u selu Zalužnica, postavlja nam se

pitanje: "Zašto bitku vodismo i za koga krv prolismo?" Odgovor bi bio jedinstven: "Rukovodiše nas ideali", ali postoji jedna velika razlika. Njihovi ideali su bili djelimično ostvareni ali u korist samo jedne manjine koja se stavila na pogodno mjesto da loče iz korita u koje kaplje znoj sa leđa prevarene većine. Danas se ideali te male grupe vlastodržaca polako utapaju u nestaju sa svjetske pozornice i postaju prošlost.

Naši ideali, ideali pravde i slobode, iako trenutno sputani u otadžbini, žare, sijaju i naziru se iza horizonta kao zora pobjednika zasnovana na principima ljudskih sloboda i načela demokratije. Naši ideali su budućnost a njihovi postaju i postaće ružna prošlost.

Početak 1943. godine nasrnuše komunističke horde sakupljene iz ostalih srpskih zemalja, nasnuše da nas unište i da se obračunaju sa nama, srpskim borcima i braniocima srpskog življa. Naoružani "savezničkim" oružjem potisnuše nas iz naših sela i garnizona. Taj poduhvat im je uspio. Postigli su dva cilja, prvo, razbili su snage srpskih četnika, čuvara naroda, i drugo, otvorili su hrvatskim ustašama slobodne puteve da produže tamo gdje su stali. Produžila su se klanja i paljenja a to nisu mogli dok su se četnici na terenu nalazili.

Koncem mjeseca avgusta 1943. godine stiglo nam je naređenje da se koncentrišemo na zbornu mjesto u Selcu, u Primorju. Jedna četa našeg bataljona, pod komandom Sime Uzelca, uputila se u pravcu naređenja. Ta borbena jedinica doživjela je sudbinu Lošinja, što je opisano na stranama ove knjige. Ostali borci proslavljenog zaluzničkog bataljona ostali su po šumama Male Kapele. Jedan dio je povjerovao komunističkoj "časnoj riječi" i predao im se. Odmah su bil raspoređeni u komunističke jedinice. Mnogi su po zakonu "nepovjerenja" u kratkom periodu izginuli. Ali kako ono kažu – jednom četnik, uvijek četnik.

Početak maja 1944. godine, baš na Đurđevdan, u Gacku Dolinu dolaze njihovi sinovi: Ilija Vlašić, Jovo Rapajić – Musa i Rade Đuričić. Došli su iz jedinica Dinarske Četničke divizije. Dolazak Vlašića na ovu teritoriju, koja je već bila puna dezertera, urodio je bogatim plodom i ratoborna Gacka Dolina postaje ponovo slobodna četnička teritorija. Četnici sela Zalužnice okupili su se brzo zahvaljujući Milošu Brakusu, Milošu Popoviću i Stevi Brakusu – Čeći i odmah pohrlili u zagrljaj Vlašiću.

Kroz dvije nedelje Vlašiću dolaze: Joco Eremić, Stevo Kosanović – Jabučar, Ilija Katić – Učitelj, Milan Basta, Duđa Šumonja

kao i Bogdan Vukelić iz Ličke Jasenice. Odmah zatim pojavljuje se i Đuro Vidaković, komandant ustanika još iz ranijih dana 1941. godine.

Sa Ereimićem i naprijed imenovanim došla je grupa Kordunaša iz Osme partizanske divizije. Zajedničkom akcijom i dobrim organizovanjem u Gackoj Dolini su ponovo izrasle snažne četničke jedinice. To ne bijaše jedinica "bana Jelačića" kako to komunisti predstavljaju u svojoj knjizi "Pop Izdaje" a koju napisashe protiv srpskog vojvode Momčila Đujića. Komunisti sebi sve dozvoljavaju pa i ovo.

Krajem avgusta 1944. godine u Gacku Dolinu dolazi iz Ilirske Bistrice (Slovenija) poručnik Mile Marijan. Tada se formira Ličko-kordunaški korpus, koji je kao takav izašao u emigraciju. Prvom brigadom ovoga korpusa komandovao je Stevo Kosanović – Jabučar. U toj brigadi bili su Zalužničani. Njihov bataljon nosio je naziv Prvi jurišni a starješine su bili: Miloš Popović, Miloš Brakus, Jovica Brakus, Milan Delić, Mićo Marović – Žutić, Ranko Grbić, Đuro Popović – Švico, Đorđe Diklić – Đusa, Stevo Brakus – Ćećo, Jandre Hinić i Božo Malbaša. Jedna grupa zalužničkih boraca nalazila se u Drugom bataljonu iste brigade gdje su dvojica od ovih bili komandiri četa: Milan Brakus i Božo Hinić, nacionalni povjerenik Nikola Borovac i intendant Veljko Brakus.

Važno je napomenuti da je u Prvom bataljonu sada bilo nekoliko boraca iz Poduma, Doljana i Vrhovina dok se većina četnika pomenutih sela nalazila u Primorskom korpusu pod komandom kapetana Dušana Džakovića.

I tako su borci sela Zalužnice vršili svoju svetu dužnost sve do kraja rata da bi napokon dospjeli do Kočevlja pod komandom Ilije Vlašića, u susret nesuđenog puta našeg vožda Dragoljuba – Draže Mihailovića i vojvode Pavla Đurišića.

Koliko je Gacka Dolina tada bila slobodna srpska teritorija neka posluži i ovaj slučaj. Kada su Rusi već bili u Srbiji tada su se komunističke horde sručile na proslavljenu Dinarsku četničku diviziju. Po sporazumu ustaše Mile Budaka i komuniste Moše Pijade trebalo je uništiti i ovo posljednje srpsko gnijezdo. Divizija, na čelu sa vojvodom Momčilom Đujićem probija se kroz komunističke obruče i stiže u Gacku Dolinu 16. decembra 1944. godine. Borci slavne Dinarske divizije, poslije puna dva mjeseca teške borbe, ovdje nađoše mjesto odmora. Naše majke i sestre ustupiše im svoje postelje a četnici Gacke Doline osiguravaše njihov odmor i mir. Poslije destodnevnog odmora, 26.

decembra, svi zajedno napustismo rodna ognjišta i produžismo u nepoznatu sutrašnjicu.

Jedinice ponosnog bataljona sela Zalužnice učestvovala su u borbama protiv svih neprijatelja srpstva. Na svome svetom putu sagorjesmo i položismo živote u odbrani časti i slave Srbinove. Pali smo kao žrtva, ne zato što smo bitku na bojnopolju izgubili, već zato što su nas slijepilo i naivna politika "saveznika" napustili. Radi toga i danas, poslije više od pola vijeka vremenskog perioda, ti isti saveznici vode borbu protiv tih istih diktatura koje mi mnogo ranije upoznasmo.

Riješismo da pišemo ovu knjigu i da je posvetimo palim i nevinim srpskim žrtvama Gacke Doline i okoline. Hoću da budem dio ove knjige. Hoću da pred istorijom svjedočim spregu ustaša i komunista na planu uništenja Srpstva. I ovo nekoliko stihova posvećujem mučenicima po jarugama i bezdanima, koji svojom nevinom krvlju natopiše srpske zemlje praotaca. Pokretaču ovog djela, bratu Iliji Vlašiću, ostajem vječno zahvalan.

Ovo autorovo svjedočenje je objavljeno u knjizi "Srpske Žrtve Gacke Doline i okoline".

RODNOM MJESTU ČELINI

Srpska Liko rodni kraju
šarolika zemljo moja
moj voljeni zavičaju
i priroda divna tvoja.

U tebi je selo moje
Čelina se ono zove,
dok joj šaljem misli svoje
poklanjam joj redke ove.

Baš u krilu Komarnice
okružena k'o u raj
iznad sela Zalužnice
Čelina je to svi znaju.

Ona mi je život dala
tu ugledah prvi danak,
tu majka me odnjihala
i podigla u naramak

da joj budem ponos, dika,
razonoda u mladosti,
a i pomoć vaskolika
u nezgodi i starosti.

Čelina je nekad zbilja
k'o košnica puna meda
bila izvor izobilja
to pojmiti sad se ne da.

Polu vijeka eto prođe
kad moradoh da j' ostavim,
u tuđini vrijeme dođe
novi život da nastavim.

Sjećam te se vrlo rado,
tih voćnjaka rodnih, cvjetnih,
kad sve cvate, sve je mlado,
mirisavih dana ljetnih.

A u zimi k'o da zove,
sva idila zimska tu je,
napisah joj redke ove
nek Čelina moja čuje.

Draga si mi ti Čelina
sad u ovo pozno doba,
mislit' na te je milina
voljet' ću te sve do groba.

ŽRTVAMA BRAKUSOVE DRAGE

Draga naša ti sestrice tužna
nikom ništa nijesi bila dužna
u tebi je bilo svega dosta
ali sada ti nam pusta osta.
Sad u tebi ptice ne pjevaju
kao nekad u cvjetnome maju
ne vide se rala ni volovi
opustiše kuće i dolovi
nit' se čuje od pjetlova glasa
niti lavež ni lajanje pasa
nesta blaga nesta i čobana
žrtva bjehu hrvatskih dušmana
tvoja sudba sada je uvela
u grobnici dječijeg pepela.

Ovo nekoliko skromnih redaka posvećujem umjesto voštanice, prahu i pepelu srpskih nevinih žrtava Brakusove Drage, koje su hrvatski ustaški zločinci zatvorili u jednu kuću i tako spalili 15-og jula 1944. godine.

Malo selce od trinaest kuća, Brakusova Draga, nalazi se dva kilometra od sela Zalužnice, sa južne strane puta Vrhovine – Otočac. Sa južne strane sela uzdiže se sitnogoricom pošumljen vrh Vatinovac, a sa istočne strane prema Bjelom Vrh u Godači prolazi željeznička pruga Zagreb – Split.

Sjeverno od glavne ceste spuštaju se obronci Komarnice u čijem se krilu nalazi jedan zaselak zvani Brakusova Čelina, koja je bila nešto bolje sreće od Brakusove Drage. Možda zato što se nalazi malo dublje u šumi i hrvatsku "avangardu" bijaše strah maknuti od glavnog puta. Zapadna strana Brakusove Drage je otvorena prema selu Zalužnici.

Po kućama, koje su većinom izgrađene tridesetih godina prije rata, moglo se ocijeniti da je ovo selce bilo prilično situirano i da su tu živjeli slobodni i vrijedni ljudi. Iz skoro svake kuće neko je radio i zarađivao dinar van poljoprivrednog seoskog života. Taj finansijski

prihod sa strane je zaista pomagao napredni I do tada sretni život stanovnika Brakusove Drage.

Ali taj sretni život našao je svoj kraj kobnog jutra 15-og jula, 1944. godine. Preko noći, od 14-15 jula, jedna mala grupica partizana, kao da se htjela osvetiti ovom malom selcu, srušila je dva drveta preko puta, baš tu uz samo selce, u tobožnjoj namjeri da osujeti Nijemcima komunikacije Vrhovne - Otočac.

Njemačkim trupama uzelo je samo dvadesetak minuta da očiste put I da krenu dalje.

Hrvatske ustaške jedinice 19-e bojne pod komandom zloglasnog " balije" Mesića, zaobišle su selo, opkolile ga i tada gonile narod u kuću Branka P. Brakusa u tobožnjoj namjeri da im "drže predavanje". Kad su sve pokupili, uključujući I čobane, koji su bili kod ovaca, žive su ih zatvorili u tu kući i istu zapalili. Stražom su je dobro osigurali da ne bi neko izašao iz kuće.

Od smrti se spasio bjekstvom četrnaestogodišnji Žarko Uzelac, koji je tada bio ranjen u desnu nogu, ali se uspio zatajiti u gustom šumarku, baš nedaleko od te grobnice smrti. Takođe se spasila, skakanjem kroz prozor iz već zapaljene kuće Jelka Puhar, rođena Brakus, koja danas živi u Americi. Sa Jelkom je takođe skočila kroz prozor 21-u godinu stara Vida Uzelac, sestra već ranjenog Žarka Uzelca, koju su ustaški krvoloci opet uspjeli uhvatiti i ponovo ubaciti u vatru da gori. Sa Vidom izgorili su njen otac, maćeha, brat i sestra. Ranjenog brata Žarka prihvatile su četničke jedinice i izliječile ga. On danas živi sa svojom familijom u Vrhovinama. Lično mi je pričao kako je iz svoga skrovišta posmatrao skakanje kroz prozor svoje sestre Vide i pomenute Jelke i kako mu i danas taj kobni prizor lebdi pred očima I nikako ne može da ga se riješi.

Četničke jedinice su se do tada nalazile locirane kod Velebita: Srpsko Polje, Žuta Lokva, Rapajin Do, Brlog, Glavice. Najbliže jedinice bile su 14 km. daleko. Kad je vijest stigla o tome šta se desilo, bilo je kasno. Od živih bića toga jutra sada je ostao samo pepeo.

Teško je bilo svima nama shvatiti i podnositi taj gnusni genocid, ali jos teže bijaše devetorici boraca iz ovoga selca, koji su

se nalazili u prvom i drugom bataljonu Prve Brigade. Pomisao na osvetu nije nas napuštala.

I što sada, pitamo se? I mi smo mogli i bili u stanju ući u prvo hrvatsko selo I učiniti isto što i oni učiniše u Brakusovoj Dragi.

Ali ne, mi to nismo uradili. Cilj naše borbe nije bio klati djecu u kolijevci i starce u postelji. To je posao hrvatske "avangarde", koja je putem noža, ognja, i jama uništavala srpski narod, a sa blagoslovim njihovih katoličkih popova - fratara.

Sada je, eto, pala sjenka prošlosti na taj nezaboravni datum 15 juli, 1944. godine, koji nije zaboravljen, a vjerujem da neće ni biti. Sada tamo pod Pipićevim Gajom stoji samo nekadašnji fundament kuće Branka P. Brakusa, pokriven nevinim pepelom nekadašnjih stanovnika Brakusove Drage.

Sada tihi povjetarac miluje i pomalo diže čestice toga pepela i nosi tiho i nečujno širom zemlje Srbinove i ujedno opominje vas, nove generacije, na opreznost da vas opet ovako nešto ili slično ne snađe i ne preduhitri.

I tako poslije svirepog umorstva Brakusova Draga osta pusta.
(Edmonton, 1989 g.)

PALIM ŽRTVAMA

O, vi čujte tamo posijane kosti
i nevina krvi srpskijeh sinova
nek Svevišnji vama gr'jehove oprosti
i laka vam bila zemlja Srbinova.

Vi padoste mladi kao jorgovani
i ko jele vite sa Kapele Male
napuniste rake, rijeke i bezdane
omladino naša, starci, bebe male.

Vi sa krvlju svojom natopiste polja
i valove tople Jadranskoga Mora
iako to ne bi Svevišnjega volja
već odvratni udes, Sodom i Gomora.

Živote vam uzeše dušmani ogavni
kao da ih njima bjeste dugovali
vi bijaste za njih bezvrijedni, ništavni
i k'o roblje su vas mučili i klali.

Ti grobovi vaši znani i neznani
ni krstače trošne sobom ne pon'ješe
jer htjedoše tako bezdušni tirani
da pitanje srpsko na taj način riješe.

Iako vam kosti istrunuše davno
i krvca odavno osuši se vaša
uspomena na vas, to oružje slavno,
ispunjava stalno blaga srca naša.

Zov čujemo sada Velebitske Vile
gdje proklinje stalno i osvetu traži
za ogavne vaše ubice nemile
Da majkama srpskim bolove ublaži.

U amanet nama i u dužnost pada
da žrtvama tim se odužit' imamo
Da nas ne napusti zaborav nikada
Dok po srpskoj zemlji našoj mi hodamo.

MIRKO NIKŠIĆ - USKOK

Srpski uzor srpskoga četnika
kakvog daje naša Srpska Lika
tanak, visok, garavoga oka
stas junački Nikšića – Uskoka.

Sad o njemu nesto reći valja
baš u gardi služio je kralja
a u činu mladog narednika
ugled bješe srpskoga vojnika.

Otađzbina kad je napadnuta
prati kralja do izvjesnog puta
mladog Petra Karađorđevića
ispraćuje do grada Nikšića.

Na rastanku časnu riječ daje
da zakletvu nikad ne izdaje
krišom on se svojoj Liki kreće
jer u ropstvo ići mu se neće.

Već u maju kući je stigao
i ustanak odmah započeo
ustaše su za to sve sačuli
i u Brlog manje dolazili.

Za Mirka se na sve strane čuje
srpski Brlog Uskok ohrabruje
narod pjeva širom cijele Like
"Braćo Srbi hajd'mo u četnike".

U novembru dopadosmo jada
komunisti hoće svoje sada
al' je Mirko svega svjestan bio
svoje borce stalno je hrabrio.

Već početkom četrdeset druge
hapse Mirka te tuđinske sluge
i sa njime Ogrizović Danu
još jednoga momka na megdanu.

Tad ustaje narod iz Brloga
da izbavi tog uskoka svoga
i sabrata Danu čestitoga
zvanog Njolu sela brloškoga,

hrabre borce, srpske osvetnike
div junake Dražine četnike
partizani četnike puštaju
jer ne mogu utišati raj.

Nove zamke neprijatelji haju
da se glava njihovih dočepaju
naređenja stižu Blaževića:
"Hvatajte nam uskoka Nikšića,

uništite ta četnicka gnijezda
nek' zablista petokraka zvijezda".
Kad je Stipe poruku dobio
Komesarski nju je proučio

te poziva komandanta svoga
po imenu Dmitra Zaklanoga
od sreće mu sada lice sija
samo kad se ništi Srbadija.

Četrnaestog juna oni kreću
u Brlogu da potraže sreću
kad su bili selu na pomolu
uhvatiše Drakulu Nikolu

iznenada, rano, na prevaru
vežu ruke mladome žandaru
ka Brloškoj Kosi njega vode
od života da ga oslobode

Kad je Mirko čuo ove glase
on pohrli da Nikolu spase,
sa dvadeset svojijeh jarana
on stotinu bije partizana.

Kad pobjeda bješe na pomolu
te da spasi Drakulu Nikolu
ustaše su s ledja udarii
svoju pomoć Stipi iznudili

da se Srpstvo zajednički ništi
Srpska majka nek' vječito pišti.
Tri četnika ovdje sada ginu
za krst časni i slobodu njinu

po imenu Jovan Kneževiću
i sa njime Stanko Brankoviću,
zatim Vojo Vukadinoviću
teško ranjen Mirko nam Nikšiću.

On ne pade već junački zbori:
"Kud idete ogavni zlotvori?"
Još je jedan rafal ispalio
i za sebe metak ostavio,

mrtav Mirko crnoj zemlji pade
za svoj narod mlađan život dade,
četvorica bjehu zarobljena
i bez suda na smrt osuđena,

glavu sijeku Aleksić Jovanu
u smrt šalju sa njim Pricu Danu,
Ogrizović hvataju Miloša,
glavu gubi od sramnog ološa,

i Drakulu Nikolu – žandara
strijelja banda kojoj nema para,
svih osam je narod opjevao
u sjećanju časno mjesto dao.

Avaj, Mirko, ti svesrpski sine,
Brllog slavi junačke vrline,
Krajina vas zaboravit' neće
dok se sunce Velebitom kreće,
još i danas Srbi se ne plaše
već čuvaju uspomene vaše.

MIĆO MAROVIĆ - ŽUTIĆ

Kad se govori o bezbrojnoj pleajdi i likovima Dražinih boraca, onda se ne smije propustiti ime jednog zaista neustrašivog borca, Miće Marovića zvanog Žutić.

Rođen u srpskoj Drežnici, u krilu Velike Kapele i odgojen u srpskoj patrijarhalnoj porodici samo kao takav mogao se staviti u službu srpstva i Otadžbine. Godine 1941. Mićo bijaše jedan od prvih koji se našao u ustaničkim četničkim redovima da brani staro i nejakom neprijateljskog noža i da brani slobodu, čast i ime Srbinovo (Ovo nije bilo lako baš u srpskoj Drežnici. Tamo su komunisti mnogo zla uradili. Prevarom, pod parolom "narodnooslobodilačke borbe" uspjeli su ustanike mobilisati u svoje redove. Njihovom zaslugom, parolom "pauperizacija sela mobilise vojsku proletera", srpska Drežnica je sva spaljena).

U četiri godine gerilskog ratovanja Mićo je prokrstario, kao borac li starješina, sve do obale plavoga Jadrana, Srpskih Moravica i Kočevlj pa do Trsta sve do Plitvičkih Jezera i Korenice.

Mjeseca maja 1944. godine Mićo bijaše opkoljen sa svojih deset boraca od strane Švaba i ustaša u Velikoj Kapeli. On jedini uspjeva da se izvuče iz kandža smrti zahvaljujući sreći i borbenoj sposobnosti. Koncem maja stiže u Gacku Dolinu i bijaše upućen u Zalužnicu gdje je dominirao naš zalužnički, zvani Četvrti bataljon.

Po formiranju prve brigade Ličko-kordunaškog Korpusa, Četvrti bataljon dobiva ime Prvi jurišni i Mićo bijaše postavljen za operativnog oficira toga bataljona. Miloš Brakus – Šijan je bio postavljen za komandanta, Milan Delić za zamjenika komandanta a Jovica Brakus za nacionalnog povjerenika.

Mićo bijaše primljen i voljen ne samo od boraca nego i od naroda Gacke Doline kao jedan od nas. Narod ga je volio jer je bio uvijek radostan i nasmijan. Djevojke su mu plele čarape i štrikale vezove. Uvijek je bio predmet pažnje i njegovanja. Kao starješina bijaše dorastao svome činu i zadatku. Odmjeren i odlučan, kao borac neustrašiv i preduzimljiv, bez sumnje, jedan od najboljih boraca u brigadi.

Koncem mjeseca aprila 1945. godine, sručile su se Brozove divizije da unište nacionalni pokret u zapadnim dijelovima Jugoslavije.

Te divizije su bile tada udvostručene prilaskom hrvatskih ustaša u njihove redove. Borba bijaše teška i krvava.

Sjeverno od Ilirske Bistrice, Knežaka i Bača, gdje se nalazila Mićina jedinica na položaju, komunisti su dominirali jednom kotom koja je ugrožavala pokret našim jedinicama. U dogovoru sa komandantom bataljona i komandantom brigade koji se tu momentalno našao, Mićo se javlja da on predvodi grupu dobrovoljaca za juriš da se zauzme dotična kota. Kada je naš vod dobrovoljaca već bio na vrhu i potisnuo komuniste sa kote naš dobri Mićo bijaše pogođen dušmanskim metkom. Ranjen, uzviknuo je: "Zbogom braćo, ja vam više pomoći ne mogu".

Dakle, četvrtog maja 1945. godine, samo par dana prije kapitulacije Njemačke i kraja rata, ugasio se život još jednog Dražinog heroja. Ugasio se život Miće Marovića – Žutića, tu pod obroncima suroga Snježnika, na granici Otadžbine naše.

Neka je vječna slava i hvala Tebi, vrli Srbije, Mićo Žutiću!

U podnožju suroga Snježnika
stoji humka Dražinog četnika
to je humka Miće Marovića
hrabrog borca zvanoga Žutića,
tu mu srce kucati prestade
on za srpstvo hrabro život dade.
"Čuj nas Mićo čestiti Srbije
srpstvo cijeni četničke vrline,
ti ispuni što si obećao
za slobodu svoj si život dao,
mi pjevamo, tebe spominjemo
i u crkvi kandilo palimo".
U granicu Otadžbine naše
Mićine se kosti uzidaše.

UMORSTVO DEVETORICE

Iznad Uma crn se oblak vije
ispod Uma srpska krv se lije,
oj Podumu selo srbinovo
što zadesi tebe danas ovo,
da se braniš od srpskih dušmana
od ustaša i od partizana
od Kangrga sve do Batinića
od Ćurčića pa do Lukičića
od Savića pa do Marijana
tuku tebe da svakijeh strana
samo zato što svesrpski dišeš
I što ime ćirilicom pišeš.
Oni hoće da te obezglave
da ne slaviš srbinove slave,
da ne slaviš Hristova Rođenja,
ni presvetog dana Vaskrsenja.
Oni hoće da te natjeraju
kao Turci nekadašnjju rajju
da s' odrekneš svoga srpskog slavlja
svoje vjere, svoga pravoslavlja
i imena svojega srpskoga
guše srpstvo ne boje se Boga.
To bijaše četrdeset druge
kad dođoše te tuđinske sluge
a datuma juna baš osmoga
do Poduma sela svesrpskoga,
partizanske rulje tu stigoše
i četnike mučki napadoše,
baš u zoru prije bijela dana
uhvatiše Kangrgu Stevana,
na mjestu mu odmah kuršum daše
po ugledu na sramne ustaše,
uhvatiše sedam jos mladića
bez oružja, srpskih sokolića,

uhvatiše pa ih povezaše
prvo Miću od Jove Malbaše,
slika bješe mladog ljepotana
samo jednog imala je nana.
Hvata banda još jednoga ptića
po imenu Nedeljka Ćurčića,
visok, tanak, kao jela vita,
u njem', bješe sva ljepota skrita.
Tu hvataju Svetu Marijana
k'o ustaše oca mu Dušana,
uzor bješe, prava muška slika
biju, muče mladog Svetolika,
I Kangrge Nikole Iliju
da im krvcu na slamku ispiju.
Sva četiri srednjoškolci bijehu,
te da budu srpstvu za utjehu,
sve jedinici, bolji od boljega
vole srpstvo više iznad svega.
Uhvatiše još tri Srpska sina
vidjeti ih bijaše milina,
baš Kangrgu Đurinog Iliju
vežu, muče, za pravdu božiju,
i Kangrgu Jankova Milana
dvades't treće rodila ga nana,
tu nevinu mladalačku sliku
da joj bude za ponos i diku.
Uhvatiše još jednog strijelca
hrabrog Đuru Vajkana Uzelca,
sedmoricu u Škare tjeraju
da im tamo glave poskidaju.
Tu dovode jošte dva srpčića
baš sa strane Polja Petrinića,
dičnog sina Lužajić Stojana,
Janjatović sa njime Dušana.
Svih devet su na smrt osuđeni
i pred jednu raku dovedeni.

Pucaj! Pali! Kuršumi se čuju,
smrt ogavnu oni sada bljuju.
Svi padoše al' se ne predaše
k'o junaci milost ne moljaše.
Tu su silom narod sakupili
strah u kosti njemu ugonili,
sramna banda sramnijeh dželata
naređuje da se kolo hvata
na grobnici mlade srbadije
A u počast Tita I partije.
Sad glasovi čuju se s visine
sa vrh Uma, podumske planine,
pozivaju srpske osvetnike
hrabre borce podumske četnike
i sabraču sela Zalužnice
te četničke male varošice,
i Doljana, Škara i Brloga
U odbranu srpstva ponosnoga.
Naprijed braćo budućnost je vaša
sad u borbu protiv svih ustaša
i braće im po zlu, partizana
koji srptvu zadadoše rana.
Vi prolite more srpske krvi
sad u borbu da se dušman smrvi,
sjećajte se nevinih predaka
svježe krvi Podumskih momaka.

PJESMA PROGNIKA

Opustjeli dome, kućo moja mila
rodna grudo moja, rodni zavičaju
Potleušo stara, sanjarska idila
u tebi odrastoh ko' u nekom raju

Pod tvojjem krovom odnjha me mama
i dade mi prvo moje vaspitanje
da mi put života ne pokrije tama
već željeni uspjeh, bogato sveznanje.

Ti meni bijaše čar djetinjih snova
o neznanom sutra sanjarih o tebi
šta li nose sobom ta vremena nova
nisam tada mog'o predstaviti sebi,

da će jednog sutra pasti mrak i tama
na krovove tvoje kao magla gusta,
i ostati da ćeš sirota i sama
bez ikoga igdje bolnog srca pusta.

To ogavno vrijeme baš nedavno stiže
te napustih s bolom zagrljaje tvoje
neprijatelj kruti sa silom nas diže
da prigrabi sebi što bijaše moje.

Sad prognanik postah pored sveg imanja
k'o skitnica neka bez ičega svoga
o životu b'jednom nisam nikad sanja'
i nada' se ovom od susjeda svoga.

Tiranin je posta' I ubica ljuta
on za Boga ne zna ni za ljubav Hrista
životi su pali krvca je prosuta
četrdeset prva opet dođe ista.

Ovaj udes ne bi san moje mladosti
ogavna sudbina da će biti tak'a
ja ostavih tebe Bog nek' mi oprosti
omiljena kućo mojije' predaka.

Sad na tebe mislim s bolom svoga srca
kad na pragu tvome raste trava gusta
sve me nešto muči i u duši grca
kad pomilsim na te gdje mi osta pusta.

K'o prognanik sada ja se Bogu molim
ispod tuđeg krova k'o skitnica neka
da se vratim tebi, da te više volim
na povratku svome sa puta daleka.

Pun sam očajanaja i u duši patim
a u nadi živim radost će da blista
kad se tebi opet kućo moja vratim
sa vjerom u Boga I Svevišnjeg Hrista
(1994).

PROŠLOST

O prošlosti mislim i o njojzi sanjam
kao da je nešto što vratiti mogu
ja ju svakodnevno u mislima sanjam
i molitve znak kad upućujem Bogu.

Šarolikost divna iz mlađijih dana
opija mi maštu k'o bujica neka
i postaje moja sva duševna hrana
kad ostaje prošlost budućnost me čeka.

Kad na prošlost mislim sve u duši patim
pun sam nekog bola, sjete, očajanja,
želja mi je žarka prošlost da povratim
sa molitvom Bogu punu pokajanja.

Prošlost mi biješe puna ćudne draži
ovjenčana čulom mladalačke čari
kao da životne nove pute traži
da život uljepša i da ga ozari.

Sad u pozno doba životnoga puta
često na te mislim o, prošlosti moja,
lukava budućnost postala je kruta
i evo je sada nasljednica tvoja.

Kad bi opet moga' da se vratim tebi
i da nove pute budućnosti stvorim
ja se više nikad pomirio ne bi
budućnosti ista vrata da otvorim.

Ovaj život danas ne bi san prošlosti
već životni udes, samo bol i tuga,
i Svevišnji za to neka mi oprosti
na životnoj stazi života mi duga.

SLOŽIMO SE BRAĆO

Složimo se braćo, jer vrijeme nas gazi
k'o iskra smo ništavni I postali mali
na ovoj čarobnoj života nam stazi
klupko mržnje, jada, sami smo istkali.

Složimo se braćo jer prošlost nas zove
ta riznica srpska ponosa i slave
da bacimo kraju zadjevice ove
te da opet složni podignemo glave.

Složimo se braćo, i srpstvo nas traži
i moli nas naša ponosna Srbija
da se bol nesloge što prije ublaži
I nek sunce sloge opet nam zasija.

Složimo se braćo i vjera nas moli,
zagrlimo složni naše pravoslavlje,
ublažimo naše stare vjerske boli
uskliknimo složno, pojmo Svetosavlje.

Složimo se braćo dužnost nam je sveta
ljubavi i slozi učahu nas mati
složnim u životu ništa nam ne smeta
da možemo smjelo pred Gospoda stati.

Složimo se braćo jer ispit nas čeka
pred Svevisnjeg doći treba pokajanje
prezremo li ovo za nas nema lijeka
nego samo jedno tužno očajanje.

PODIZANJE NOVOG HRAMA

Što se ono tamo diže
u sred grada Edmontona,
izgleda mi nešto novo
prisluškujem, sanjam zvona.

Što se tamo novo gradi
veleljepno i visoko
kao biser privlačljivo
i prijatno baš za oko.

Što će ono tamo biti
kad se tako svjesno radi
tako brzo napreduje
raspitujem narod mladi.

Ono Srbi kažu sada
baš uz pomoć dragog Boga
Gospodu se odužuju
krunisanjem rada svoga.

Ono Srbi hram podižu
pjevušeći Boga slave
u čast svoga Svetitelja
Nemanjića Svetog Save.

Zato braćo sad u pomoć
to nas sveta dužnost zove
krunišimo slogom svojom
započete naše snove.

Dokažimo bratski svima
da smo svjesni rada svoga
da nas Srbe samo spasi
vjera, nada, ljubav, sloga.

Kad prošlosti sjenka padne
na minule ove dane
pokoljenja naša nova
duševne će naći hrane

S ponosom će nama reći
omladina, djeca mala
srpsku vjeru održaste
neka vam je za to hvala.

To bijahu davno Srbi
to bijahu Srbi pravi,
svetosavski hram digoše
svetitelju svome Savi.

U amanet nama daše
da nas vječno uvijek krasi,
Srpstvo, vjeru, pravoslavlje
Bože čuvaj, Bože spasi.

OSVEĆENJE CRKVE NAŠE

Jutros rano sunce granu
i posla nam svu toplinu
specijalno izabranu
Pravoslavcu i Srbinu,

da obasja i ozari
časne dveri i kupolu
da se danak ne pokvari
svečanost je na pomolu.

Tu vladika sada stiže
u pratnji je baš jereja
tu sinđela glas se diže
domaćin je jubileja.

Dobro došli dragi gosti
na zdravlje vam doš'o danak,
divno jutro Bog da prosti
za presveti naš sastanak.

Sa molitvom na usnama
u hram ušli, Boga slave,
neka bude uvek s nama
Nemanjića ime Save.

Glas se začu iz oltara
a i zvana sa zvonika
sa molitvom da očara
punu crkvu nas vernika.

Asonantni zvuci hora
pobožno se sada čuju,
to sad Srbi bez pokora
crkvu svoju osvećuju.

Sada Srbi Edmontona
čuju školu Hrista Boga
iz oltara, sa amvona,
iz tog skromnog hrama svoga.

Nek je hvala svima vama
i Vladici, jerejima,
zvanicama i gostima,
Srpkinjama i Srbima,

prisustvo nas teši vaše
što dođoste danas nama
uveličat' slavlje naše,
zahvalni smo za to vama.

Osvećenje crkve naše,
to svečano divno slavlje,
osvećenje to bijaše
da ga pamti pravoslavlje.

LOŠINJSKE ŽRTVE SELA ZALUŽNICE

Ubijani su, klani su,
u bezdane su bacani,
u vatrama su sagorjeli
Srbi sela Zalužnice.

Komunisti su upotrebljavali dva pravila:
zarobljene četnike nemilosrdno su likvidirali,
a zarobljene ustaše zvali su "zavedeni" Hrvati.

Posvećeno lošinjskim žrtvama sela Zalužnice

Kliče vila s Velebit planine
da je čuju jadranske dubine
da je čuje Kapela i Lika
postojbina srpskijeh četnika.
Vila ciči sudbu oplakuje
vaskoliko srpstvo da je čuje,
oj, Lošinju, otoku Jadrana
što zadade našem srpstvu rana
da Bog dade u more propao
meni tebe ne bi bilo žao,
ti sahrani Dražine vojnike,
ličke borce, Dražine četnike.
Devet stotin' četrdeset treće
ti sahrani Gacke zone cv'jeće
a mjeseca oktobra prvoga
zvuci borbe čuju se do Boga,
borbu vodi tu trista četnika,
hrabri borci što je dala Lika
napada ih divizija neka
Trinaesta Kovačević Veljka,
partizana dvades't na jednoga
neprijatelja našeg ogavnoga
al' ne mogu ništa četnicima
iako ih šest hiljada ima.

Lukavštini pritekoše tada
pregovore, ta jedina nada,
obećaju kule i gradove,
garancija časna r'ječ se zove.
Zašto braćo ratujemo sada
Italija evo već propada,
rat se vrši i prilazi kraju
svak nek' ide svome zavičaju,
Englezi nam sada skoro stižu
obećanja tu se lažna nižu.
Tu četnici malo razmišljaše,
časnoj riječi i povjerovaše
ne misleći što ih sada čeka
to slutili nisu izdaleka.
Avaj, srpstvo, da je tebi znati
kad četnike počеше vezati,
tuku, muče, žicom vežu ruke,
stavljaše ih na velike muke,
bez suda su na smrt osuđeni
svi sem jednog bjehu pobijeni.
Tu bijaše jedan od sretnije
da ga metak dohvatio nije
te preživlje da svjedoči sada
gdje nastrada Srbadija mlada.
Važno jeste sada spomenuti
da se može na sve strane čuti
u toj grupi srpskijeh heroja
bješe četa borbenoga soja,
bješe četa sela Zalužnice
te četničke male varošice,
to bijahu prekaljeni boric
jedni bolji od drugijeh momci
smrt gledahu, dokle joj se smiju,
glavu gube za pravdu Božiju,
i ako ih mučiše i klaše
po ugledu na sramne ustaše

sa pjesmom su u smrt odlazili
jer za srpstvo krv su svoju lili.
Prvog muče Simu komandira
Dražinoga ponos oficira
i brata mu Đuru Kovačeva,
još Uzelca Bajju Dušanova.
Tu Brakusa osam pogubiše
da sa njima ne vojuju više,
u smrt šalju I Brakusa Slavka
kakvog rijetko rodila je majka,
baš u gardi služio je kralja
i za to mu sad suditi valja.
Pogubiše I Brakusa Branka
hrabrog borca jošte od ustanka
vidjeti ga bješe prava slika
uzor, ponos svakoga četnika.
Pogubiše i Milu mu, strica,
koga znade cijela okolica,
tu ubiše Miću od Šijana
i sina mu Stevu I Dušana,
tuži Marta čuje je planina,
žali muža I dva svoja sina.
Pogubiše Milu Vajunova
I Milana mlada Vojinova,
od Hinića, to se sada znade,
deset glava na Lošinju pade,
glas se proču sa Jadranskog mora
nema više umilnog tenora,
nema više Hinića Miloša
glavu gubi od sramnog ološa,
tu ubiše Bracanova sina
Uroša od dvanaest godina
i brata mu rođenoga Mića
krate život plemenu Hinića,
u smrt šalju i Gojka i Janka,
Hinić Jovu, Gecu, Budu, Branka

i sa njima Hinića Nikolu
nek' ima majke umiru u bolu,
Popovića pet je pogubljeno
strašnim putem u smrt odvedeno,
Raco, Uroš, Milan i Nikola
glavu daju bez malo bola,
tu I Pero od četrnaest ljeta
bješe sramna partizanska meta,
četiri Ivančevića biše
te i oni glave izgubiše
Živko, Mile I Kušičin Mane
i sa njima Kurtiću Dušane,
tu strijeljaše Stevu od Tabaka
i sina mu Nemanju nejaka,
Banov Danu, momka od izbora
i sa njima Borovca Todora,
Srbinović Neđeljka i Branka,
sjeku glave srpske bez prestanka,
tu nestade Mirković Milana
artiljerca našeg izabrana
i susjeda Maniše Lončara
u revnosti ne bješe mu para,
ispod stijenja i Borčića strane
glavu gubi Deliću Dušane,
majstor bješe da mu ne bi ravna
sahrani ga mafija ogavna,
sahraniše još tri malda ptića,
mladog borca Dušana Grbića
i Milenka Zubović vrloga,
guše mladost ne boje se Boga,
Novaković sa njima Milana,
sva tri borca Draži odazvana.
Da bi slika užasnija bila
sijeku glavu Krajinović Mila,
stari borac, sedamdeset ljeta,
zahvati ga sudbina prokleta.

Još tu mnogi izgubiše glave
zbog ponosa Srbinove slave,
sad Jadransko progovara more
zove vilu i kune zlotvore:
“Ja izgubih svoje plavetnilo
krv nevina sad mi crvenilo,
ne plač' vilo, hrabri srpske majke,
doće vrijeme za nove ustanke,
u utrobi mojijeh valova
grobnica je srpskijeh sinova
ja ih čuvam za vječna vremena
neka budu Srpstvu opomena,
partizanska časna r'ječ je lažna
obećanja ne bijahu važna,
u podnožju tvoga Velebita
krv nevina bijaše prolita,
kobni udes i sudbina čudna
njina borba nije uzaludna
ideali za koje su pali
bjehu Ravne Gore ideali,
glavu daše radi ideala
nek' je slava i vječna im hvala.